

22. nóvember 2001

Athugasemdir við nýja spá OECD um Ísland

Í nýbirtri spá OECD er talið að efnahagshorfur í flestum, ef ekki öllum, aðildarríkjum séu mun lakari en áður var búist við og að jafnvel muni gæta samdráttar á síðari hluta þessa árs og á fyrri hluta þess næsta. Ísland fer ekki varhluta af þessari þróun. Spáin fyrir 2001 er reyndar óbreytt frá fyrri spá og eins og sú spá sem lögð var til grundvallar fjárlagafrumvarpinu hvað varðar hagvöxt, eða um 1,5%. Á næsta ári er hins vegar spáð 0,6% samdrætti í landsframleiðslu, samanborið við 2,4% hagvöxt í fyrri spá OECD og spá um 1% hagvöxt í fjárlagafrumvarpinu.

Það er ljóst að efnahagshorfur hafa versnað umtalsvert á alþjóðavettvangi frá því að fjárlagafrumvarpið var lagt fram. Það sama gildir um verðbólguhorfur innanlands í kjölfar lækkandi gengis. Hvort tveggja dregur úr hagvexti hér á landi til skamms tíma lítið. Á móti vega hins vegar áhrif skattkerfisbreytinganna sem nú eru til meðferðar á Alþingi, en þær munu án nokkurs vafa verða til þess að glæða hagvöxt þegar á næsta ári. Sömuleiðis mun gengislækkunin örva starfsemi útflutningsfyrirtækja og auka útflutningstekjur.

Að mati fjármálaráðuneytisins er hagvaxtarspá OECD því í svartsýnna lagi. Það stafar m.a. af því að ekki er tekið nægilegt tillit til jákvæðra áhrifa skattkerfisbreytinganna á efnahagslífið þegar á næsta ári. Þetta á sérstaklega við um áhrif breytinganna á afstöðu innlendra fyrirtækja til þess hvort þau starfa hér á landi eða í útlöndum. Þetta atriði vegur hins vegar mjög þungt í ákvarðanatöku stjórnvalda um skattkerfisbreytingarnar. Nýlegar fréttir af afstöðu stjórnenda Bakkavarar h.f. styrkja þessa skoðun, en þeir telja að framkomnar tillögur í skattamálum hafi úrslitaáhrif á staðsetningu móðurfyrirtækisins hér á landi fremur en í útlöndum. Svipuð sjónarmið hafa ennfremur komið fram hjá stjórnendum ýmissa annarra útflutningsfyrirtækja. Sömuleiðis er rétt að benda á að í spá OECD er ekki gert ráð fyrir jafnmikilli vaxtalækkun og Seðlabankinn hefur nýlega ákveðið, hvað þá frekari lækkunum á næstunni. Þessi atriði geta skipt sköpum um þróun efnahagsmála hér á landi á næsta ári og stuðla að meiri hagvexti en ella.

Ennfremur er ástæða er til að gera athugasemdir við það mat OECD að ríkissjóður verði rekin með halla á næsta ári að gefnum þessum forsendum. Hér virðist OECD falla í þá gryfju að gera ráð fyrir að útgjöld ríkissjóðs muni fara jafnmikið fram úr áætlunum fjárlaga og á þessu ári.

Þessi forsenda er að mati fjármálaráðuneytisins ekki á rökum reist. Árið 2001 er sérstakt að því leyti að gerðir hafa verið nýir kjarasamningar við nær alla ríkisstarfsmenn en það skýrir verulegan hluta umframútgjalda ársins sem birtist bæði í auknum launakostnaði og lífeyrisskuldbindingum. Auk þess hefur gengislækkun íslensku krónunnar leitt til mikillar hækkunar vaxtagjalda og meiri verðlagsbreytinga en reiknað var með í fjárlögum. Það eru hins vegar ekki forsendur fyrir slíkum breytingum á næsta ári.

Hins vegar er spá OECD fyrir árið 2003 mjög jákvæð þar sem gert er ráð fyrir að íslenskt efnahagslíf taki hressilega við sér á nýjan leik. Meðal annars er spáð 3% hagvexti, minnkandi verðbólgu og viðskiptahalla. Þessi spá er fyllilega í takt við hugmyndir fjármálaráðuneytisins og reyndar annarra aðilda, svo sem Alþjóðagjaldeyrissjóðsins o.fl.

Hafa ríkisútgjöld verið að vaxa undanfarin ár?

Því hefur verið haldið nokkuð stíft fram í efnahagsumræðunni að undanförmu að ríkið hafi verið að þenjast út hér á landi, öfugt við það sem gerst hafi í helstu nágrannarríkjum okkar. Þessar fullyrðingar standast ekki nánari skoðun.

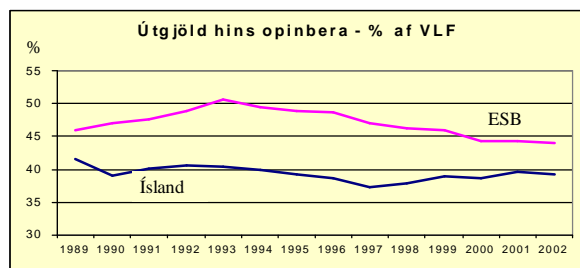
Samkvæmt skýrslum OECD hafa heildarútgjöld hins opinbera, þ.e. ríkis og sveitarfélaga, verið nokkuð stöðug hér á landi í hlutfalli við landsframleiðslu

síðasta áratug, eða nálægt 40%. Útgjaldahlutfallið hefur þó fremur farið lækkandi upp á síðkastið. Sömu þróunar hefur gætt í aðildarríkjum Evrópusambandsins en umsvifin eru hins vegar mun meiri að umfangi þar en hér á landi.

Það er hins vegar mikilvægt að átta sig á því að ein skýring þess að útgjaldahlutfallið hefur ekki lækkað enn meira en raun ber vitni hér á landi felst í gjaldfærslu lífeyrisskuldbindinga hins opinbera. Að þeim frátöldum væri hlutfall ríkisútgjalda ½-1% lægra en ella. Lífeyrisskuldbindingar skýra einnig talsverðan hluta aukinnar samneyslu.

Einnig er rétt að benda á að sala ríkisfyrirtækja undanfarinna ára kemur aðeins að litlu leyti fram í lækkun beinna ríkisútgjalda samkvæmt ríkisreikningi þar sem þessi fyrirtæki eru almennt flokkuð sem atvinnufyrirtæki í þjóðhagsreikningum. Þetta atriði er þó eitt gleggsta dæmið um minnkandi umsvif ríkisins síðastliðinn áratug auk þess sem hagnaður af sölu ríkisfyrirtækja hefur gengið til þess að lækka skuldir ríkisins.

Níðurstaðan er því sú að umsvif ríkisins hér á landi hafi síður en svo aukist að undanförmu. Þvert á móti má færa að því gild rök að talsvert hafi úr þeim dregið auk þess sem búið hefur verið í haginn fyrir kynslóðir framtíðarinnar með uppbyggingu lífeyrissjóðakerfisins og niðurgreiðslu skulda.

Endurskoðun tollalaga

Í ráðuneytinu er nú unnið að heildarendurskoðun tollalaga. Gildandi lög eru frá 1987 en frá þeim tíma hefur íslenskt viðskiptaumhverfi tekið miklum breytingum. Aukinn hraði í viðskiptum í kjölfar örva framfara á sviði tölvutækni og bættra samgangna hefur leitt til þess að talið er nauðsynlegt að taka lög in til endurskoðunar.

Lögð er áhersla á að endurskoða lagareglur sem gilda um geymslur fyrir ótollafgreiddar vörur svo sem tollvörugueymslur, geymslur farmflytjenda og tollfrjálsar forðageymslur þannig að lagaumhverfið henti þörfum viðskiptalífsins en jafnframt verði lögð áhersla á virkt eftirlit. Við endurskoðun laganna er leitast við að eiga góða samvinnu við fulltrúa atvinnulífsins.

Sérstaklega verður skoðað hvort ástæða sé til að fækka tollumdæmum og gera þau stærri í þeim tilgangi að auka sérhæfingu hjá tollayfirvöldum á landsbyggðinni og gera umflutning á ótollafgreiddum vörum greiðari. Þróunin hefur verið í þessa átt á Norðurlöndunum. Nú eru tollumdæmi hér á landi 27 talsins en til samanburðar má geta þess að í Noregi eru tollumdæmi 10 og í Finnlandi eru þau 5.

Refsiákvæði laganna verða einnig endurskoðuð en í sumum tilvikum eru þau ekki nægilega skýr. Þá hafa núverandi tollalög að geyma hlutlægar ábyrgðarreglur sem hafa verið á undanhaldi í réttarframkvæmd síðustu ára og nýlegir dómur hæstaréttar gefa tilefni til endurskoðunar á.

Tekjur ríkissjóðs janúar-október		
12 mánaða breytingar, %	1999-2000	2000-2001
Skatttekjur alls	10,9	7,3
Tekjuskattar	20,9	21,2
Tryggingagjöld	8,7	12,3
Eignarskattar	22,3	9,8
Veltuskattar	6,0	-0,5
Tekjur alls	10,6	7,4

Gjöld ríkissjóðs janúar-október		
12 mánaða breytingar, %	1999-2000	2000-2001
Almenn mál	13,6	4,6
Félagsmál	8,6	15,9
Atvinnumál	5,5	16,9
Vaxtagjöld	54,1	8,4
Önnur útgjöld	8,9	46,3
Gjöld alls	11,7	15,2

Greiðsluafkoma ríkissjóðs janúar-október		
M.kr.	2000	2001
Tekjur umfram gjöld	10379	-1231
Hr. lánsfjárfjórnuður	9883	-2114
Afborganir lána	-34117	-22294
Br. lánsfjárfjórnuður	-29230	-35660
Lántökur	28710	64105
Greiðsluafkoma	-522	28448

Ýmsar helstu hagtgildir		
12 mánaða br., %	2000	2001
Verðbólga-nóvember	4,5	8,1
Kjarnaverðbólga-nóv.	3,0	9,7
Launavísitala-október	7,8	9,1
Heildarvelta jan.-júní	8,1	10,3
Smásöluvelta jan.-júní	4,6	4,1
Atvinnuleysi - október	0,9	1,2